

Indholdsfortegnelse

Christian 9. versus Christian 10.	
Forholdet mellem den første og tredje glücksborger	2
Oldenborgsk sidelinje	2
En Bernadotte	8
<i>Skandinavismens efterklang</i>	8
<i>Det kunstneriske islæt</i>	11
<i>Skagensmalerne og perspektivlære</i>	11
Yndlingsbarnebarnet	12
<i>Den militære selyforståelse</i>	14
To statsopfattelser	16
<i>Wienerkongressens dynastiske legitimitet</i>	17
<i>Monarkiets tilbagegang som statsform</i>	19
<i>Tidehvervet omkring 1870</i>	20
<i>Nationale motiver</i>	21
<i>Holger Danske</i>	21
<i>Stenen fra Dannevirke</i>	23
<i>Christian 9.s tilbud</i>	23
Litteraturliste	27

Christian 9. versus Christian 10.

Forholdet mellem den første og tredje glücksborger

af Mads Valdemar Egsgaard Hauge

Man har i vidt omfang i eftertiden hæftet sig ved de nære bånd og mange ligheder mellem den første glücksborgske monark på den danske trone, Christian 9., og hans første danske sønnesøn, prins Christian (10.). Senest har Christian 10.s moderne biograf, historikeren Knud J. V. Jespersen, understreget det nære forhold og de tætte relationer mellem Christian 10. og farfaren Christian 9. i bogen *Rytterkongen – et portræt af Christian 10.* fra 2007. I denne tradition er Christian 10.s militære sindelag og værdinormer blevet set som et udtryk for en gemytternes overensstemmelse med samfundsindstillingen hos den officersuddannede Christian 9., og kontrasteret dette verdenssyn med den liberale civilist Frederik 8., Christian 10.s far.

I nærværende artikel vil ovenstående tolkning blive forsøgt problematiseret ved generelt at nedtone lighederne mellem de to danske monarker til fordel for et fokus på de to vidt forskellige samfund, som de to konger kom til at regere over. I en sammenligning af Christian 9. og Christian 10. vil der løbende blive trukket referencer til de to regenters arbejdsværelser, som i dag kan studeres på Amalienborgmuseet i Christian 8.s Palæ. Forholdet mellem Christian 9. og Christian 10. vedrører i høj grad spørgsmålet om brud eller kontinuitet, og i den forbindelse vil der indledningsvis blive set på Glücksborgerne som en oldenborgsk sidelinje.

Oldenborgsk sidelinje

I 1863 besteg den første konge af huset Slesvig-Holsten-Sønderborg-Glücksborg, Christian 9., den danske trone. Ret beset er Glücksborgerne ikke et selvstændigt dynasti, men blot en sidelinje til Oldenborgerne, hvis første konge var Christian 1. (1448-81). Den kongelige gren deltes med Christian 3.s (1534-59) sønner i to linjer: 1) Frederik 2.s (1559-88) mandslinje, der uddøde med den barnløse Frederik 7. (1848-63) i 1863 og 2) Hertug Hans den Yngre (1545-1622) af Slesvig-Holsten-Sønderborgs linje, hvorfra den glücksborgske slægt stammer.

Det nye kongehus ønskede at understrege den dynastiske sammenhæng med Oldenborgerne for sig selv og offentligheden, og det fremmeste eksempel herpå kan findes i Frederik 8.s (1843-1912, konge fra 1906-12) arbejdsværelse på Amalienborgmuseet. På et bord midt i rummet står en

statuette af Christian 4. (1588-1648), den ikonografiske helt blandt de oldenborgske monarker i Danmarks historie. De røde og gule farver i portierer og våbenkvaster var det oldenborgske kongehus' farver og er sandsynligvis valgt for at cementere kontinuiteten, trods skiftet af familiegren. De oldenborgske bjælker i de røde og gule farver optræder stadig i det kongelige våben, også kaldet det store rigsvåben.

Værelset blev indrettet i Brockdorffs Palæ (det nuværende Frederik 8.s Palæ) på Amalienborg i 1869 i forbindelse med den danske kronprins Frederiks (8.) bryllup med den svensk-norske prinsesse Louise (Lovisa, 1851-1926), Carl 15.s (1859-72) datter. Arbejdsværelset, der betragtes som Danmarks mest helstøbte rum i nyrenæssance, var formentlig inspireret af Stockholm Slot og Ulriksdal Slot, hvor Frederik 8.s svigerfar, Carl 15., havde ladet indrette en række værelser i nyrenæssance i 1850'erne. Også i Sverige var formålet at levere den historiske legitimitet for det nye kongehus, Sverige-Norges Bernadotte-dynasti, der var en af de yngste kongeslægter i Europa. Bernadotterne havde ingen slægtstilknytning til de hidtidige svenske monarker ved tronbestigelsen i 1818, hvorfor den populære nyrenæssancestil skulle trække referencer til Sveriges stormagtstid i 1600-tallet. I Danmark, den danske helstat bestående af kongeriget og de tre hertugdømmer Slesvig, Holsten og Lauenborg, udgjorde det dynastiske skifte i 1863 således på ingen måde et så radikalt nybrud som i Sverige et halvt århundrede tidligere.

Den 27. september 1870 klokken 12 blev der saluteret med 21 kanonskud fra batteriet Sixtus på Holmen i anledning af, at kronprinsesse Louise dagen forinden var nedkommet med sin førstefødte på Charlottenlund Slot. Det blev en dreng, og tronfølgen var dermed sikret i det glücksborgske dynasti. Den nye tronfølger blev døbt Christian Carl Frederik Albert Alexander Vilhelm den 31. oktober, og han fik 18 faddere, heriblandt Christian 9. og dronning Louise af Danmark, arveprinsesse Caroline (1793-1881), hertug Carl af Glücksborg (1813-78) og Christian 8.s enkedronning Caroline Amalie (1796-1881). Arveprinsesse Caroline var enke efter arveprins Ferdinand (1792-1863) og datter af Frederik 6. (1808-39), hvis svigersøn var hertug Carl, gift med kongens yngste datter, prinsesse Vilhelmine (1808-91), og storebror til Christian 9. Enkedronning Caroline Amalie residerede i Levetzaus Palæ (Christian 8.s Palæ) og var således nabo til det nye danske kronprinsepar, der som nævnt havde bopæl i Brockdorffs Palæ (Frederik 8.s Palæ), der senest fra 1839-67 havde været beboet af Christian 9.s svigerforældre, landgreveparret Wilhelm og Charlotte af Hessen-Kassel.

Dåben af Prins Christian, der fra 1912 til 1947 var konge under navnet Christian 10., fremhævede med valget af faddere de tætte slægtsmæssige bånd mellem det nye glücksborgske dynasti og så

Oldenborgerne. Frederik 6. var både onkel og halvonkel til kong Christian 9., og Christian 8. var morbror til dronning Louise. Christian 9. og dronning Louise var begge på mødrene side oldebørn af Frederik 5. (1746-66), den 12. oldenborgske monark, og som sådan halvfætter og halvkusine.

Dronning Louises morfar, arveprins Frederik (1753-1805), beboede fra 1794-1805 Levetzau Palæ, og ved sin død i 1805 arvede sønnen prins Christian Frederik, fra 1839-48 kong Christian 8., palæet. Prins Christian Frederik arvede ligeledes Sorgenfri Slot efter sin far, og han benyttede slottet i Kongens Lyngby i de følgende år som sommerbolig sammen med sin gemalinde fra 1815, prinsesse Caroline Amalie. Efter Christian 8.s død i 1848 fortsatte enkedronningen med at bruge Sorgenfri som sommerresidens. Mere end 60 somre kom hun til at tilbringe på slottet, der var hendes yndlingsopholdssted. I 1870'erne fik den aldrende enkedronning besøg af sin gudsøn prins Christian på Sorgenfri Slot, sidste gang i sommeren 1880. I 1881 døde enkedronning Caroline Amalie, og efter næsten 20 år uden kongelige beboere blev Sorgenfri Slot sommerbolig for det nygifte prinsepar Christian (10.) og Alexandrine (1879-1952) i 1898. Parrets sønner, prins Frederik (9.) og prins Knud, blev begge født på slottet i hhv. 1899 og 1900. Sorgenfri Slot tjente endvidere i de første år som vinterbolig for det kongelige par, indtil Christian 8.s og dronning Caroline Amalies Palæ (Christian 8.s Palæ) på Amalienborg, hvor Udenrigsministeriet havde haft sine kontorer siden 1884, var istandsat til dem.

Christian 9., der overlod Sorgenfri til sit barnebarn prins Christian (10), fik herigennem en fælles referenceramme med prins Christian (10.) i forhold til en nær, familiær relation til de sidste repræsentanter for det oldenborgske kongehus. Christian 9.s arbejdsværelse på Amalienborgmuseet er et vidnesbyrd om, at den første glücksborgske monark følte sig nær forbundet med enken til den næstsidste oldenborger, Christian 8., der var halvonkel til prins Christian (9.) af Glücksborg, idet kongen var fætter til prins Christians mor, prinsesse Louise Caroline af Hessen-Kassel. Op ad bogskabet flankeret af fotografier af sønnen prins Vilhelm (fra 1863 kong Georg 1. af Grækenland) og broren prins Julius (1824-1903) er et fotografi af enkedronning Caroline Amalie. Denne opstilling vidner tillige om kongens tilhørsforhold til de sidste oldenborgere. Caroline Amalie og prins Christian (9.) af Glücksborg tilhørte begge sidelinjer til det oldenborgske dynasti, og de kom til at opleve, hvordan nationalismen splittede deres egne familier for steds.

Caroline Amalie var født prinsesse af Augustenborg som datter af hertug Frederik Christian 2. af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenborg (1794-1814) og Louise Augusta (1771-1843). Augustenborgerne var ligesom Glücksborgerne og fra 1825 den yngre glücksborgske hertuginje, som prins Christian (9.) tilhørte, efterkommere af hertug Hans den Yngre, Frederik 2.s bror.

Caroline Amalie og prins Christian (9.) var hhv. tre gange og fire gange tipoldebørn til hertug Alexander af Sønderborg, Hans den Yngres næstældste søn. Den danske dronning Caroline Amalie var dermed en oldenborger ligesom sin slægtning prins Christian af Glücksborg. I slutningen af 1700-tallet knyttede Augustenborgerne atter forbindelse med det oldenborgske kongehus, da Caroline Amalies mor, Louise Augusta, anerkendt datter af Christian 7. og dronning Caroline Mathilde, men i virkeligheden datter af livlægen J. F. Struensee, i 1786 blev gift med arvehertug Frederik Christian (2.) af Augustenborg. Som officiel søster til Frederik 6. var Caroline Amalies mor halvtante til prins Christian (9.).

De nationale spændinger mellem dansk og tysk i den dansk-tyske helstat udartede sig i 1848-50 i en krig mellem det dansk-nationale Ejder-program og den tysksindede, slesvig-holstenske bevægelse, Treårskrigen. Begge parter gjorde krav på det nationalt delte hertugdømme Slesvig. I 1848 stod enkedronning Caroline Amalies to augustenborgske brødre, Christian August 2., fra 1814 hertug af Augustenborg, og prins Frederik Emil (1800-65), entydigt på de slesvig-holstenske oprøreres side. Prins Christian (9.) var den eneste fra de to hertugslægter i Slesvig-Holsten, Augustenborgerne og Glücksborgerne, som kæmpede på den danske side i krigen. To af hans i alt seks brødre, den ovenfor omtalte hertug Carl og prins Friedrich (1814-85), deltog entydigt på slesvig-holstenernes side i krigen. Det synes hermed ikke at være tilfældigt, at netop prins Wilhelm (1816-93) og prins Hans (1825-1911) blev valgt som faddere til prins Christian (10.). Prins Wilhelm var den eneste af brødrene fra Glücksborg Slot, som ikke deltog i Treårskrigen, da han var i østrigsk militærtjeneste, og prins Hans var preussisk officer og deltog som frivillig i krigen i et år, inden han i 1849 bad sig fri for den belastende krigstjeneste. Begge blev bisat i Roskilde Domkirke, de danske kongers faste gravkirke siden 1500-tallet.

Dronning Caroline Amalie måtte ligesom sin slægtning prins Christian af Glücksborg anskue Treårskrigen som en slægtsmæssig katastrofe, der både ødelagde det gode forhold internt mellem Augustenborgerne og Glücksborgerne og deres historiske forbindelser med det danske kongehus. Prins Christians (9.) mor, enkehertuginde Louise Caroline, havde i sin enkestand fra 1831 været hyppig sommergæst hos den augustenborgske hertugfamilie, indtil de nationale fronter for alvor blev trukket op i løbet af 1840'erne. Anders Monrad Møllers udgivelse af Christian 8.s brevveksling med den augustenborgske hertugfamilie (2005-08) har afdækket, hvorledes dronning Caroline Amalie først og fremmest var uhyre bevidst om sit ophav som augustenborgsk prinsesse i striden mellem sidelinjen og det oldenborgske kongehus; en strid der før Treårskrigen i 1848 primært var af

dynastisk karakter, eftersom Augustenborgerne gjorde krav på den danske kongemagt efter den barnløse Frederik 7.

I 1881 giftede den augustenborgske prinsesse Augusta Viktoria (1858-1921), barnebarn til Caroline Amalies bror hertug Christian August 2., sig med prins Wilhelm (2.), den tyske kejser Wilhelm 1.s (1871-88) sønnesøn og fra 1888-1918 konge af Preussen og tysk kejser. Den augustenborgske prinsesse af oldenborgsk afstamning og tipoldebarn af oplysningsmanden Struensee blev således den sidste tyske kejserinde. Den dynastiske forbindelse i 1881 forsonede delvist Augustenborgerne med Hohenzollern-dynastiet i Preussen, der havde tilsidesat Augusta Viktorias far, hertug Friedrich 8., som suveræn hertug i Slesvig-Holsten og dansk tronprætendent i 1863 efter Frederik 7.s død og umiddelbart før krigen i 1864, der betød hertugdømmernes afståelse til Preussen og Østrig. I den preussiske regeringsleder Otto von Bismarcks (1815-98) vision for et fremtidigt, nationalt forenet Tyskland var der ikke plads til hertugelig separatisme og suveræne småstater med selvrådige fyrster i spidsen.

Kejserinde Augusta vedblev at hade Danmark livet igennem, og først i 1907 ledsagede hun sin gemal, den tyske kejser Wilhelm 2., til Danmark på et besøg i 1907, hvor kronprins Christian (10.) var blandt modtagerne fra det danske kongehus. Kejserinden havde hidtil nægtet at besøge Danmark, så længe Christian 9. sad på den danske trone, hun rettelig mente, burde have været hendes fars. Efter hjemkomsten fra Fredensborg Slot skulle den selvbevidste kejserinde have skrevet til den kavalier, der havde ledsaget hende, at skønt hun ikke blandede sig i politik, så havde hun dog nogen lokalpatriotisme. *Slesvig-Holstens Kampe imod Danmark er saaledes knyttet til min Familie, at min Fader endog blev et Offer for dem, og De vil forstå, at det skærer mig i Hjertet, naar Tyskheden i Nordslesvig bliver krænkede ved for stor Imødekommenhed overfor Danmark.* Denne erklæring indikerede kompleksiteten i forholdet mellem slesvig-holstenismen og Augustenborgerne i en national og dynastisk brydningstid i midten af 1800-tallet. Slesvig-holstenismen var på den ene side et led i en bredere tysk-national enhedsbevægelse og samtidig en separatistbevægelse inden for den danske helstat. Den augustenborgske hertugfamilie forholdt sig længe afvisende overfor den slesvig-holstenske bevægelse, som hævdede hertugdømmernes uafhængighed af kongeriget Danmark. Slesvig-holstenismen inddrog Augustenborgernes arvekrav på Slesvig-Holsten og den danske trone, formuleret i 1837, som et element i deres statsretlige argumentation for en løsrivelse fra Danmark. I 1907 satte kejserinde Augusta entydigt lighedstegn mellem den tyske nationalisme og slesvig-holstenismen og forbandt sin fars dynastiske tab med Danmark, uagtet at det reelt var Preussen, som havde elimineret hertug Friedrich 8.s drømme om

den danske kongetrone. Afvisningen af farens tronkandidatur, som reelt stred imod slesvig-holstenismens separatisme, var i virkeligheden en forudsætning for den tyske kejsertrone, som Augusta Viktoria sad på.

Augusta Viktorias lillesøster Caroline Mathilde (1860-1932), Struensees tipoldebarn, opkaldt efter sin tipoldemor dronning Caroline Mathilde, Struensees elsker, giftede sig i 1885 med hertug Friedrich Ferdinand af Glücksborg, Christian 9.s nevø. Parrets datter prinsesse Helena (1888-1962) giftede sig i 1909 med den danske prins Harald (1876-1949), Christian 10.s lillebror. At prinsesse Helena via sin mor var efterkommer af den augustenburgske hertugfamilie, fik hendes svoger kong Christian 10. at føle i genforeningsåret 1920. Efter Treårskrigen blev den augustenburgske hertugfamilie landsforvist i 1852 og gav afkald på arveretten til den danske trone, og hertugen fik en erstatning på tre millioner rigsdaler for de slotte, der blev beslaglagt som følge af hans deltagelse i det slesvig-holstenske oprør. Efter nederlaget i krigen 1864 købte Augustenborgerne Gråsten tilbage, og hertug Christian August 2.s sønnesøn hertug Ernst Günther (1863-1921, hertug fra 1880) fik dertil i 1885 overdraget brugsretten til Sønderborg Slot og Augustenborg Slot af den preussiske stat. Det tyske kejserpar var hyppige gæster på Gråsten Slot og Glücksborg Slot hos hhv. de augustenburgske og glücksborgske slægtninge. Efter Genforeningen i 1920 erklærede den danske stat sig villig til at købe de tre slotte for derved at slippe af med de tyske augustenborgere. I denne proces blandede prinsesse Helena sig i 1920 i Augustenborgernes forgæves forsøg på at generhverve slægtens gamle hovedsæde, Augustenborg Slot på Als. Episoden såede et livslangt modsætningsforhold mellem prinsessen og Christian 10.

Christian 9. og Christian 10. havde dermed en vidt forskellig tilgang til den oldenburgske sidelinje Augustenborgerne, primært pga. hertuglinjens ændrede status i slutningen af 1800-tallet. Augustenborgerne og den tyske, hertugelige gren af Glücksborgerne blev utvetydigt bundet til det tyske kejserrige af 1871, og de kom derved til at stå i et fjendtligt forhold til det danske kongehus og den diminutive, danske nationalstat, som fremstod efter krigen i 1864. I 1900-tallets to verdenskrige deltog slægten på Glücksborg Slot på tysk side. I 1908 giftede prinsesse Helenas søster prinsesse Alexandra af Glücksborg sig med sin fætter, den tyske kejser Wilhelm 2.s søn prins August Wilhelm. Med den danske nationalstat efter 1864 og Tysklands samling i 1871 blev de nationale bånd og loyaliteter mere udtrykkelige, modsat forholdene under Treårskrigen, der delvist var en borgerkrig eller broderkrig, som prins Christians (9.) og Caroline Amalies familiehistorier eksponerede. Krigen 1848-50 viste sig i en dansk sammenhæng at være et skridt på vejen mod opløsningen af den dansk-tyske helstat, som prins Christian (9.) var udgået af. Den tredje

glücksborger var ulig sin farfar, Christian 9., tvunget til at ofre de tætte dynastiske bånd til de to hertugslægter på den danske og tyske nationalismes alter.

En Bernadotte

Prins Christians (10.) mødrene ophav lå i det svenske Bernadotte-dynasti, der fra 1818-1905 tillige udgjorde det norske kongehus i unionen mellem Norge og Sverige. Kong Christian 10. var således dattersøn af Sverige-Norges kong Carl 15., der sammen med sin dronning Louise, født prinsesse af Nederlandene, og sin mor, enkedronning Josephine, udgjorde repræsentanterne fra Bernadotteslægten i den danske prins' liste over faddere, der omfattede navne fra Europas mest fremtrædende konge- og fyrstehuse.

Kong Christian 10. er blevet karakteriseret som den danske monark, der modtog Glücksborgerens retlinethed og pligt troskab i arv og forenede det med Bernadottes livlige, interesserede ånd og værdige optræden. Man forbandt således tydeligvis visse personkarakteristika og evner med forskellige dynastier, og i den forbindelse formåede Christian 10. som en art halv Bernadotte at trække på det bedste i både Glücksborgerne i Danmark og Bernadotterne i Sverige-Norge.

Skandinavismens efterklang

Den dynastiske forbindelse mellem den ældgamle danske kongeslægt og Bernadotterne i Sverige-Norge i 1869 i form af formælingen mellem den danske kronprins Frederik (8.) og prinsesse Louise (Lovisa) blev hilst med almindelig applaus i Danmark. Skandinavismen havde endnu et godt tag blandt såvel nationalt sindede godsejere som byernes liberale borgerskab og de grundtvigianske bønder, og i de kredse så man brylluppet som et udtryk for en ægte, skandinavisk forbrødring efter skuffelserne i den dansk-tyske krig i 1864, hvor Sverige-Norge ikke havde ydet Danmark militær assistance. Giftermålet fandt sted i Stockholm den 28. juli, og den 10. august vendte det danske kronprinsepar hjem til et feststemt Danmark. På Sorgenfri holdt enkedronning Caroline Amalie, der i offentligheden var kendt for sine grundtvigianske sympatier, en stor middag, hvortil digteren Johannes Carsten Hauch havde skrevet et hyldestdigt til Nordens to konger og til brudeparret. Studenterforeningen hyldede de nygifte ude på deres nyligt tildelte sommerresidens Charlottenlund Slot i Nordsjælland ved et stort fakkeltog og en festsang af Carl Ploug (1813-94).

Carl Ploug var om nogen bannerfører for skandinavismens ide og det nationalliberale Ejderprogram gennem sit 40-årige virke som redaktør af det skandinavistiske og nationalliberale dagblad

Fædrelandet (1841-81). For Ploug, der var opvokset i grænsebyen Kolding, gik kampen for en fri forfatning, danskheden i Slesvig (Ejder-programmet) og skandinavismens tanke om et forenet skandinavisk statsfællesskab op i en højere enhed. Fra 1830'erne blev den politiske skandinavismes ide om en nordisk union artikulert i den akademiske opinion, dvs. blandt intellektuelle, nationalt bevidste studenter og dele af det københavnske borgerskab.

Den dynastiske skandinavisme, der gik ud på, at vejen til en skandinavisk union gik gennem etableringen af et fælles kongehus, blev første gang anvendt ved det svenske kronprinsvalg i 1809, da valget faldt på prins Christian August af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenburg. Siden 1751 havde en anden oldenborgsk sidelinje, Holsten-Gottorp, der nedstammede fra Frederik 1.s (1523-33) søn hertug Adolf af Slesvig-Holsten-Gottorp (1526-86), siddet på den svenske trone. "Slesvig" bortfaldt i 1721, da de gottorpske besiddelser i Slesvig blev inddraget under den danske krone. I 1751 blev Adolf Frederik, fyrstebiskop af Lübeck og tiptipoldebarn af den første hertug Adolf af Gottorp, konge af Sverige (Holsten-Gottorp). Den fjerde og sidste monark i det svenske kongehus af det holsten-gottorpske dynasti, Carl 13. (1809-18), var sønneløs, og der skulle derfor findes en egnet tronkandidat.

Det augustenburgske tronemne Christian August var bror til den tidligere nævnte hertug Frederik Christian 2. Han var tre gange tipoldebarn af hertug Hans den Yngre og tipoldebarn af den første hertug af Augustenburg, Ernst Günther (1633-89). Det så dermed ud til, at to repræsentanter for to slesvig-holstenske hertugslægter udgået af det danske kongehus og begge efterkommere af Frederik 1. skulle afløse hinanden på den svenske trone. I maj 1810 ville skæbnen imidlertid, at den valgte svenske tronfølger under en mønstring på Kvidinge Hede ved Helsingborg i Skåne faldt af hesten og døde af en hjertelammelse. Frederik 6. af Danmark-Norge (indtil 1814) gjorde et forgæves forsøg som kandidat efter Christian Augusts død. Den, der venter længe nok, ender med at blive konge af Sverige. På et møde i den svenske by Örebro august 1810 blev den franske marskal Jean-Baptiste Bernadotte valgt til svensk tronfølger. Dette valg blev det første nederlag for den dynastiske skandinavisme i bestræbelsen på at etablere et fælles skandinavisk kongehus. Bernadotte besteg den svensk-norske trone i 1818 under navnet Carl 14. Johan, og det var hans sønnesøn Carl 15., der i 1869 blev svigerfar til kronprins Frederik (8.).

Den udelte nationalliberale begejstring for ægteskabet i 1869 blev overført til den nyfødte prins Christian (10.) i 1870, hvor blandt andre Carl St. A. Bille (1828-98), redaktør af den moderat-nationalliberale avis *Dagbladet* (1851-1930), hilste den kommende monark velkommen og ønskede ham lykke, og at han måtte bibringe lykke til vort land og folk. Samme forsonende toner lød i

Fædrelandet (1834-82). De nationalliberale blades positive omtaler af den nye tronarving stod i skærende kontrast til den udtalte nationalt motiverede kritik af prins Christian (9.) af Glücksborg, som især *Fædrelandet* var eksponent for.

Prins Christian (9.) blev anerkendt som tronfølger til den danske helstat af de fem europæiske stormagter og Sverige-Norge i den såkaldte London-traktat af 8. maj 1852; i kongeriget Danmark blev beslutningen konfirmeret af Rigsdagen, der vedtog tronfølge-loven af 31. juli 1853, som indførte mandlig arvefølge til den danske trone. Den dynastiske skandinavisme, der i begyndelsen af 1800-tallet slog fejl, levede videre i den skandinavistiske bevægelse fra 1830'erne, og omkring 1850 havde man uden held søgt at indsætte det svensk-norske kongehus (Bernadotterne) som arvinger til den danske trone efter den barnløse oldenborger Frederik 7. Valget af den "tyske" prins Christian til tronfølger viste for de nationalliberale, at man foreløbig havde opgivet tanken om en national, skandinavisk-sindet arving til det danske rige. Det tyske sindelag fandt de nationalliberale i det forhold, at to af hans brødre uden blusel havde kæmpet på de slesvig-holstenske oprøreres side i Treårskrigen, og de døbte ham derfor "Tyskerprinsen". De tysksindede, slesvig-holstenere kaldte i 1850'erne hånende helstatarvingen for "Protokolprinsen", og således havde krigen 1848-50 bevirket, at Frederik 7.s monarki ikke længere udgjorde den helhed, som betegnelsen helstat kunne antyde.

De danske nationalliberales forbehold overfor prins Christian (9.) fortsatte op gennem 1850'erne og blev forstærket, da han besteg tronen som kong Christian 9. i november 1863 og udviste en reservation over for Novemberforfatningen, der gennemførte Ejder-programmet ved en indlemmelse af Slesvig i Danmark. En af følgerne af forfatningens gennemførelse, den ulykkelige krig i 1864 mod Preussen og Østrig, lagde yderligere ved til bålet, og kongen blev beskyldt for at fraternisere med fjenden. Den fynske præst i Ryslinge, Vilhelm Birkedal (1809-92), indflettede i kirkebønnen sommeren 1864 følgende passus, der var en sær blanding af kristendom, nationalisme og dynastisk tankegang: "Gud give kongen et dansk hjerte, om det er muligt".

Kong Christian 10. forlenede i kraft af ægteskabet i 1869 Glücksborgerne med en nordisk, national legitimitet, som den første glücksborger, Christian 9., ikke formåede at gøre gældende over for de toneangivende, nationalliberale skandinavister. I eftertiden blev det danske folk beskrevet som et fuldt bevidst nordisk folk under de første glücksborgere. Det blev engang sagt i en festtale til Christian 10., at han virkede som den dansk-svenske "Bro over sundet", han legemliggjorde i sin person den folkelige og kulturelle nordiske samhørighed. Havde den dynastiske skandinavisme i sit

egentlige forehavende fejlet, så frembød Christian 10. den symbolske og følelsesmæssige manifestation af den dynastiske skandinavisme.

Det kunstneriske islæt

Bernadotternes kunstneriske talent er legendarisk. Dronning Louise (Lovisa), Frederik 8.s gemalinde, var eksempelvis en habil amatør-maler og var fra 1893 overordentligt medlem af Kunstakademiet. To generationer senere fik Brockdorffs Palæ (Frederik 8.s Palæ) nye beboere, da barnebarnet kronprins Frederik (9.) flyttede ind i 1935 med sin kronprinsesse Ingrid, der som svenskfødt prinsesse var af Bernadotte-dynastiet. Dronning Louises fætter kong Gustaf 5. var farfar til prinsesse Ingrid. Vor nuværende monark, dronning Margrethe 2., er således en halv Bernadotte ligesom sin farfar, Christian 10. Den kunstneriske interesse fornægter sig heller ikke hos H.M. Dronningen, hvis kunstneriske udfoldelse bl.a. omfatter tegninger, broderier og som udøvende kunstner en række udstillinger på diverse museer siden 1988.

Skagensmalerne og perspektivlære

Den kunstneriske åre hos Christian 10. ses afspejlet i majestætens arbejdsværelse (Amalienborgmuseet, Christian 8.s Palæ), der som det eneste af arbejdsværelserne for de fire første glücksborgske monarker ligger på sin oprindelige plads. Christian 10.s residenspalæ var Christian 8.s Palæ, hvor hans gudmor enkedronning Caroline Amalie residerede fra 1848 til sin død i 1881. I kongens arbejdsværelse ses på væggen bag skrivebordet malerier af hedelandskaber og skovpartier, malet af bl.a. Carl Møller 1906 og Hans Brasen 1912-14. Øverst på indervæggen i hjørnet til højre for publikumsmontren ses to malerier af kongeskibet Dannebrog (Chr. Benjamin Olsen 1928 og 1922), den gamle hjuldampers fra 1879, der blev afløst af det nuværende kongeskib i 1932. Malerierne i Christian 10.s arbejdsværelser har flere perspektiver, hvorfor der vil blive vendt tilbage til dem. Blot skal det her anføres, at Christian 10.s arbejdsværelse aftegner et billede af en monark, der i det mindste omgav sig med kunst, modsat farfaren Christian 9., der i sit arbejdsværelse omgav sig med henved 200 fotografier. Det nye medie havde en enorm tiltrækningskraft for Glücksborgerne i slutningen af 1800-tallet, og fotografier blev familiens foretrukne gave til Christian 9. Det arbejdsværelse, som prins Christian indrettede ved indflytningen i 1898, var et brud med Christian 9.s overfyldte klunkestil. Der blev dog plads til et enkelt stort foto af den elskede farfar.

På baggrund af arbejdsværelset synes Christian 10. at have arvet den kunstneriske interesse fra sin mors Bernadotte-slægt. Christian 10. brød sig absolut ikke om tidens eksperimenterende kunst, men var fuld af beundring for Skagensmalerne. Han købte Michael Anchers "Klarer han pynten?" til en af salonerne på Amalienborg. Som prins var Christian til aftengilde i kunstnerkolonien på Skagen, hvor Anna Ancher og Lauritz Tuxen blandt flere var med. Tuxen malede eksempelvis det berømte glücksborgske familieportræt fra havesalen på Fredensborg Slot (1882-86). Maleriet hænger i dag på Christiansborg Slot. Tilknytningen til Skagen gav sig i 1914 udslag i Klitgaarden, der blev opført som kongelig sommerbolig til kongeparret, Christian 10. og dronning Alexandrine.

Christian 9.s forhold til kunstens verden bar præg af en noget mere distanceret betragtning. Som den eneste søn i den store børneflokk på syv sønner (og tre døtre) deltog prins Christian på den danske side som ritmester for Den Kongelige Hestgarde. I anledning af Christian 9.s 25-års regeringsjubilæum i 1888 ønskede man fra dansk side at markere, at kongen havde stået på den rigtige side i Treårskrigen. Maleren Otto Bache portrætterede i den forbindelse Hestgardens indskibning i Korsør den 20. juni 1848 på vej til krigsskuepladsen i hertugdømmerne, hvor regimentschefen, 30-årige prins Christian, figurerede som billedets fikspunkt. Ifølge en sejlvet beretning var kongens eneste kommentar, da han fik overrakt maleriet: "Det er mærkeligt, at maleren har gjort mig så lille, når jeg faktisk var den højeste i hele regimentet". Perspektivlære synes for kong Christian 9. at have været et totalt ukendt begreb. Maleriet kan i dag ses på Museet på Sønderborg Slot. Den første og tredje glücksborger indtog med andre ord en forskellig holdning og relation til den kunstneriske sfære i samfundslivet.

Yndlingsbarnebarnet

Blandt kong Christian 9. og dronning Louises 36 levedygtige børnebørn var prins Christian (10.) den højest skattede af dem alle. Dette skyldes formentlig ikke kun, at de to grundlæggende delte livsanskuelse og temperament, men tillige den fysiske, geografiske nærhed og det forhold, at prinsen som kommende regent skulle videreføre dynastiet og monarkiet. Det siges, at Christian 10. besøgte sine bedsteforældres hjem i Schacks Palæ (Christian 9.s Palæ) flere gange om måneden dels for at inspicere, at alt var i orden, men måske også for at mindes sin svundne barndom og det gamle par, han følte sig så forbundet med. Indtil H.M. Dronningen og H.K.H. Prinsgemalen flyttede ind i palæet i 1967, blev kong Christian og dronning Louises hjem ikke brugt, og deres stuer stod urørt. I

1919 boede den landflygtige enkekejsersinde Dagmar af Rusland, Christian 9.s næstældste datter, kortvarigt i palæet.

Christian 9. sagde om sit ældste, danske barnebarn, at "hans eneste fejl er, at jeg må stå op på en stol for at trykke ham i hånden". På en granitsøjle, midt i Hellig Trekongers Kapel i Roskilde Domkirke, er der afsat mål af danske kongers og andre fyrstelige personers højde. Af denne fremgår det, at Christian 10. målte 199,4 cm mod bedstefaren Christian 9.s beskedne 184 cm. Den russiske zar Peter den Store må i øvrigt siges at leve op til sit tilnavn med sine 208,4 cm.

Højest usædvanlig og reelt i strid med protokollen lod kong Christian 9. sit barnebarn prins Christian overvære forhandlingerne i Statsrådet, statsorganet med deltagelse af monarken, den myndige tronfølger samt regeringens ministre, fra efteråret 1900. Denne gestus vidnede også om den politiske overensstemmelse mellem kongen og prinsen, hvor prins Christian (10.) i lighed med sin farfar holdt på kongemagtens ret til at sammensætte regeringen mere eller mindre uafhængig af sammensætningen af Rigsdagen, der bestod af Folketinget og Landstinget. Ligheden i de to kongers forståelse af monarkiets statslige og samfundsmæssige rolle ses udmøntet i monarkernes nærtbeslægtede valgprog: Med Gud for ære og ret (Christian 9.) og Min Gud, mit land, min ære (Christian 10.). Christian 9.s forestilling om kongemagtens placering i forfatningen havde rødder i den sene, borgerlige enevælde i København under Frederik 6. (Vi alene vide), der i årene 1831-39 fungerede som en reservefar for prins Christian (9.), hvis egen far døde i 1831. Kong Christian 9. tog det absolutte fyrstebegreb med sig ind i slutningen af 1800-tallet, der oplevede en række børnesygdomme for det konstitutionelle monarki, der blev etableret med junigrundloven i 1849. Forfatningskampen i den sidste tredjedel af århundredet kan sammenfattes i striden om, hvorvidt det var statsoverhovedets indstilling eller parlamentets, der skulle danne grundlag for regeringsdannelsen.

I 1901 blev folketingsparlamentarismen knæsat som statskik, hvilket betød, at en regering fremover kun kunne blive siddende, hvis ikke den havde et flertal i Folketinget imod sig. Christian 10.s afskedigelse af den radikale Zahle-regering i 1920 midt i et højspændt nationalt, politisk og socialt klima (Påskekrisen) var et brud på dette princip, og udkommet af denne politisk-konstitutionelle krise blev en yderligere cementering af parlamentarismen som regeringskik. Christian 10. erkendte, at demokratiets tidsalder i det 20. århundrede indebar, at det indskrænkede monarki fremover skulle være et samlende, nationalt symbol. Denne funktion blev fuldt og helt demonstreret under den tyske besættelse af Danmark 1940-45.

Kong Christian 10. gav selv ved flere lejligheder i sin regeringstid offentligt udtryk for sin tilknytning til Christian 9. Den 15. november 1913 mindedes 50-årsdagen for Christian 9.s tronbestigelse og dermed for det glücksborgske kongehus i Danmark. Christian 10. og dronning Alexandrine var i Roskilde Domkirke, og i København flagedes fra alle offentlige og mange private bygninger. I oprigtig hengivenhed udsendte kong Christian 10. i 1918 et pietetsfuld mindeskraft over sin farfar på 100-årsdagen for hans fødsel, 8. april, og lod i samme anledning præge en mindemedalje. Ved taflet om aftenen udtalte kongen håbet om, at det lysende eksempel, som Christian 9. havde givet, måtte mane den nulevende slægt til at vise samme pligt troskab i sin gerning. Christian 10. vedkendte sig således til arven fra Christian 9.s personlige og moralske værdier og de traditioner, der blev holdt i ære ved hans hof. Amalienborgmuseet markerer bl.a. 150-året for det glücksborgske kongehus i 2013 med en udstilling af kongelige jubilæums-, erindrings- og mindemedaljer i Christian 10. og dronning Alexandrines spisestue i Christian 8.s Palæ, hvor Christian 9.s 100-års mindemedalje fra 1918 er udstillet.

Den militære selvføståelse

Da prins Christian (9.) af Glücksborg som 13-årig kom til København i 1831, blev han anbragt på Landkadetakademiet i Bredgade, hvor han blev uddannet i Den Kongelige Livgarde til Hest (kaldet Hestgarden). Som 18-årig blev han udnævnt til ritmester ved Hestgarden i 1836. Det var i denne stilling, han deltog i Treårskrigen for en deling på 150 mand. Den officersuddannede Christian 9. samlede på våben, og i kongens arbejdsværelse er den lille våbensamling opstillet i et trefløjet skab, der stammer fra Christian 9. og dronning Louises indflytning i Schacks Palæ (Christian 9.s Palæ) i 1865. Våbensamlingen, hvoraf en del har tilhørt Frederik 6. og Christian 8., og forhovene fra Christian 9.s rideheste, vidner om kongens personlige interesser. Christian 9. var livet igennem kavalerist med liv og sjæl, og det var derfor til kongens store sorg, at Den Kongelige Hestgarde blev nedlagt i 1866. Siden har Gardehusarregimentet været det eneste beredne garderegiment i Danmark. Det fortælles, at kongen endnu som 70-årig kunne ride to heste trætte om dagen.

Prins Christian (10.) fulgte familiens militære traditioner, og i 1889 blev han optaget som rekrut i Den Kongelige Livgarde. I de følgende år steg han i de militære grader, fra sekondløjtnant til premierløjtnant, kaptajn, oberstløjtnant og udnævnt til oberst den 29. marts 1906; fra 31. marts 1906 blev kronprins Christian ansat som chef for Livgarden. Christian 10. blev modsat sin farfar uddannet ved fodfolket, og han nærerede livet igennem en særlig forkærlighed for Livgarden, hvor han forlangte at blive behandlet på lige fod med de øvrige menige. Da han sidste gang som kaptajn

gik af vagt på Amalienborg den 23. marts 1905, var han bevæget og kyssede fanen til afsked. Dette så kong Christian 9. angivelig og befalede, at fanen fremtidig skulle bære prinsens monogram i sølv på fanestangen. Kronprins Christian (10.) deltog med stor entusiasme i Livgardens 250-års jubilæum i 1908 og som konge i sit 25-års og 50-års garderbilæum i hhv. 1914 og 1939.

Indretningen af Christian 10.s arbejdsværelse bærer tydeligt præg af kongens militære selvforståelse. Det store træskjold over sofaen bag skrivebordet er et såkaldt våbenbræt, der viser majestættens samling af dels personlige våben fra bl.a. dragonerne i Randers, hvor han som prins gjorde tjeneste ved sekondløjtnantsskolen 1891-92, dels ældre våben, der flankeres af Livgardens kvartermærker. Prins Christian (10.) fik således også et indblik i rytteriet i kraft af sin tjeneste ved dragonerne i den østjyske købstad. I 1904 deltog prins Christian (10.) i 5. dragonregiments 225-års jubilæum og i 1929 atter i dets 250-års jubilæum.

Arbejdsværelset er af nogle blevet udhængt som et militaristisk værelse, der fortæller om et hjem uden varme og nærhed. I virkeligheden var prins Christians (10.) arbejdsværelse meget lig et hvilken som helst officershjem omkring år 1900, hvor kongens arbejdsværelse gjorde det ud for herreværelset. Bogsamlingen i Christian 10.s arbejdsværelse indeholder ældre historisk og topografisk litteratur og viser en konge, der foruden våben også samlede på bøger. Det civile, akademiske intellektuelle præg afdækker en monark, der i virkeligheden præsterede et brud i det traditionsrige kongehus. Som den første nogensinde i det danske kongehus' historie tog prins Christian (10.) en studentereksamen (matematisk-naturvidenskabelig) i 1889. De fleste af arbejdsværelsets bøger har kongens håndskrevne notater og understregninger. Bøgerne i Christian 9.s bogskab synes derimod ikke at have været specielt benyttet, da det nærmest var lukket inde af fotografier af den store familie, der var spredt rundt omkring i Europas konge- og fyrstehuse, jf. tilnavnet Europas svigerfar.

Det skal understreges, at Frederik 8. ligesom sin far, Christian 9., og sønnen Christian 10., blev uddannet som officer, blot forekom denne militære baggrund ikke særlig direkte i kongens arbejdsværelse, hvilket var tilfældet i både Christian 9. og Christian 10.s arbejdsværelser. Med en række nuanceforskelle synes kong Christian 9. og kong Christian 10. dog at have delt den militære selvforståelse som monarker i hver deres århundrede.

To statsopfattelser

Som ovenfor vist med Augustenborgerne havde Christian 9. og Christian 10. en noget afvigende indstilling til hertugfamilien, som ligesom det glücksborgske kongehus fra 1863 i form af den yngre glücksborgske hertuginje var en sidelinje til Oldenborgerne. Christian 9. betragtede Augustenborgerne som familie, da den sammen med Glücksborgerne udgjorde de to hertugslægter af Hans den Yngres efterslægt. Forenklet sagt så Christian 10. omvendt den augustenborgske hertugfamilie som fjendtlige tyskere, der virkede som tyske agitatorer i det ellers overvejende dansksindede Nordslesvig i årene efter krigen i 1864 og indtil genforeningen i 1920. Prins Christians (10.) gudmor var enkedronning Caroline Amalie, der var født augustenborgsk prinsesse, og til hvem prinsen havde et nært forhold. Da prins Christian (9.) blev gift den 26. maj 1842 med prinsesse Louise af Hessen-Kassel, var brudens onkel Christian 8. og hans dronning Caroline Amalie med blandt æresgæsterne til bryllupsfesten i Brockdorffs Palæ (Frederik 8.s Palæ).

I Christian 10.s regeringstid uddøde Augustenborgernes forskellige mandslinjer: Hertug Ernst Günther, Friedrich 8.s søn, døde barnløs i 1921, mandslinjen til prins Christian, Friedrich 8.s bror, uddøde i 1931 og mandslinjen til hertug Christian August 2.s bror, prins Frederik Emil (af Nør), uddøde i 1912.

Den forskellige tilgang til Augustenborgerne udstiller, at Christian 9. og Christian 10. opererede med to vidt divergerende statsopfattelser. Christian 9.s statsbegreb var rationelt, nøgternt og var funderet på den arvede, fyrstelige magts ret til statsmagten, dvs. det dynastiske princip skulle udstikke statsgrænserne. Christian 9. var helstatsmand, tilhænger af den eksisterende dansk-tyske helstat bestående af selve kongeriget Danmark og af hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenborg. Christian 10.s danmarksbegreb beroede på den nationalromantiske arv fra begyndelsen af 1800-tallet, og som tillagde sprog, historie og kultur væsentlig betydning som de faktorer, der definerede den danske nationalstat. Christian 10. voksede op i et Danmark, der efter 1864 havde grænse ved Kongeåen og som var udpræget nationalt homogent. Christian 9. kom sig aldrig over tabet af hertugdømmerne, to femtedele af riget, i 1864 som en udløber af den skæbnesvangre krig mod Preussen og Østrig samme år. Udgangspunktet for Christian 10. var derimod småstaten og nationalstaten Danmark efter nederlaget i 1864, dog med ønsket om at genvinde noget af det tabte land for den glücksborgske slægt. Treårskrigen 1848-50 lagde som en intern borgerkrig slægtssammenholdet i prins Christians (9.) familie i ruiner, hvorimod prins Christian (10.) i den

dansk-nationale ånd nok så meget blev undervist i krigens karakter af en dansk-tysk konflikt (Preussen og Det Tyske Forbund støttede slesvig-holstenerne).

Wienerkongressens dynastiske legitimitet

Det dynastiske princip fastslog, at det var den fyrstelige, arvede magt, der skulle udstikke statsgrænserne. Det dynastiske princip fik tilkendt en officiel status fra Europas ledende statsmænd ved Wienerkongressen fra 1814-15, der skulle skabe et nyt politisk Europa-kort efter først krigene i kølvandet på den franske revolution i 1790'erne og til sidst Napoleonskrigene.

Principperne for kongressens nyordning af 1800-tallets Europa kan sammenfattes i det dynastiske legitimitetsprincip, politisk restauration og fyrstelig solidaritet. Det dynastiske princip, legitimitetsprincippet, tilsagde, at de arveberettigede fyrstehuse, som under den franske revolution (1789-99) og Napoleon 1. var blevet fordrevet fra magten, havde ret til statsmagten. I overensstemmelse med legitimitetsprincippet bød den politiske restauration, at de politiske institutioner fra før udbruddet af den franske revolution i 1789 skulle genoprettes. Legitimitetsprincippet var det dynastiske princip omsat til en officiel, politisk programerklæring i forbindelse med Wienerkongressen, der skulle reorganisere Europa efter det kaos, der havde eksisteret siden 1789. Før den franske revolution var det dynastiske princip, forstået som arv, giftermål og militære erobringer i krig, ikke programsat som grundlag for statsdannelserne, men derimod en politisk selvfølge. Denne selvfølge ophørte brat med udviklingen efter 1789.

Ankermanden for den politiske genskabelse af den dynastiske legitimitet var Habsburgmonarkiets udenrigsminister 1809-48, fyrst Clemens von Metternich (1773-1859). Metternich var udtryk for den tredje søjle i wienersystemet, der omhandlede den fyrstelige solidaritet. Som Europas ledende statsmand frem til 1848 tog han initiativ til møder og konferencer mellem stormagterne, der havde til formål at bevare Wienerkongressens resultater og sikre ligevægt og ro i Europa politisk eller ved direkte intervention. Der skulle dæmmes op for revolutionære tendenser anført af de nationale og liberale oprørsbevægelser, der truede fyrsternes magtbase. De propagerede for nationalitetsprincippet, der ville skabe en sammenhæng mellem nation og stat (nationalstat). Metternich, der var født i Rhinlandet, blev et europæisk symbol på 1800-tallets aristokratiske reaktion mod liberale politiske reformkrav, der gav ham det lidet flatterende tilnavn "Fürst Mitternacht" – nattens fyrste. Kong Christian 9. var født og opvokset i Metternichs Europa, der for ham livet igennem stod som den trygge og givne verden, hvor loyalitetsforholdet mellem drot og folk endnu var intakt. Han associerede wienersystemet med sit ideal og forbillede som monark,

Frederik 6., der i årene efter Wienerkongressen optrådte som "Landsfaderen", hos hvem alle hans undersåtter kunne søge råd. Han sås spadserende om søndagen med sin dronning, Marie Sophie Frederikke, og deres to døtre, Caroline og Vilhelmine, i Frederiksberg Have.

Den angivelige politiske ro i helstaten var stærkt på retur, da den unge prins Christian (9.) kom til København i 1831, hvor hans moster og onkel, dronning Marie Sophie Frederikke og kong Frederik 6., tog sig af den faderløse prins. Den franske julirevolution og belgiske augustrevolution i 1830, der medførte en ny fransk konge og Belgien som en selvstændig stat, rystede det konservative wienersystem i dets grundpiller. I den dansk-tyske helstat spaltedes den gryende nationalliberalisme etapevis i løbet af 1830'erne og 1840'erne i en tyskorienteret, slesvig-holstensk bevægelse og i det dansk-nationale Ejder-program, der begge ville den eksisterende helstat til livs. Den europæiske revolutionsbølge i 1848, der antændte spændingerne i helstaten til åben krig med Treårskrigen 1848-50, eliminerede stort set wienersystemet, der fik sit endelige grundstød med det reaktionære Ruslands nederlag i Krimkrigen 1853-56.

Christian 9.s verdenssyn tog sit udgangspunkt i wienersystemets principper om dynastisk legitimitet og fyrstelig solidaritet, hvilket skulle blive understreget ved flere lejligheder frem til kongens død i 1906. I 1863 under den græske tronfølgesag vægrede tronfølgeren prins Christian (9.) sig imod valget af hans næstældste søn, prins Vilhelm, til ny græsk konge inden den forrige monark, Otto 1., officielt havde abdiceret. I 1905, da sønnesønnen prins Carl, Christian 10.s to år yngre bror, blev valgt til Norges konge ved en folkeafstemning, udtalte den 87-årige monark, at begivenheden kompenserede for Frederik 6.s tab af Norge i 1814. Christian 9. opfattede de internationale fyrsteægteskaber, som i hans tilfælde gav ham tilnavnet Europas svigerfar, som en art ægteskabelige fredsforsikringer, der var medvirkende til en politisk afspænding i Europa. Denne tankegang var et resultat af Wienerkongressens princip om den fyrstelige solidaritet. Under krigen i 1864 udviste Christian 9. atter sin tro på det dynastisk-legitime princip, hvilket der vil blive vendt tilbage til.

Kong Christian 9. opererede ikke med en national, men en dynastisk terminologi, hvor begreber som ære, slægtsfølelse og historiske arvekrav indtog fremskudte positioner. Hans horisont blev defineret af det fyrstelige overhoved, den danske monark i København, og de besiddelser han retmæssigt havde overtaget i arv. Prins Christian (9.) var helstatsmand, og for ham at se var det forhold, at danskere og tyskere af nationalitet levede sammen i den samme stat med et fælles overhoved i kongen i København ikke nogen nævneværdig kuriositet. Slægtsfølelsen ses ikke mindst afspejlet i kongens arbejdsværelse, der nærmest er helliget familien, udtrykt ved portrætter,

fotografier og gaver. Dørstykket ovenover døren ved våbenskabet forestiller Glücksborg Slot på sydsiden af Flensborg Fjord, hvor prins Christian boede fra sit ottende til 14. år. På skrivebordet foran sig kunne majestæten hver dag til sin højre hånd se sine forældre indrammet og til sin venstre ”reserveforældrene” Frederik 6. og dronning Marie Sophie Frederikke.

Monarkiets tilbagegang som statsform

Wienersystemets princip om de arveberettigede fyrstehuses ret til statsmagten (legitimitetsprincippet) blev i Habsburgmonarkiet (fra 1867 dobbeltmonarkiet Østrig-Ungarn), Rusland og Det Osmanniske Rige fastholdt frem til 1. verdenskrig fra 1914-18. Ultimativt kan det således siges, at forsøget på at rekonstruere en politisk grundstruktur holdt i et århundrede.

Op gennem 1800-tallet reduceredes antallet af tyske fyrstendømmer, hertug-, storhertug- og kongedømmer, men ved århundredskiftet år 1900 fandtes foruden disse endnu 23 andre monarkier i Europa, herunder det tyske kejserdømme. Det store brud i forhold til udbredelsen af monarkiet som statsform indtraf med 1. verdenskrig (1914-18), i hvis kølvand fire monarkistiske imperier blev opløst 1917-18: det tyske og russiske kejserrige, det østrig-ungarske dobbeltmonarki og det osmanniske sultanat. Antallet af monarkier omfatter det norske og svenske monarki, to kongeriger, som var i personalunion med hinanden (1814-1905), og kejserriget Østrig og kongeriget Ungarn i dobbeltmonarkiet Østrig-Ungarn (1867-1918), men ikke de øvrige fire kongeriger i Habsburgmonarkiet. Med det tyske kejserriges fald 1918 blev republikken udråbt i hver af de tyske fyrstestater. Kejseren bevarede dog som alle andre afsatte fyrster sin titel. Efterkommere er stadig prinser og prinsesser, idet titlerne ifølge tysk navnelovgivning blev en del af navnet. Forbundsrepublikken Tyskland er dermed det land i verden med det største antal prinser og prinsesser. Prins Christoph (1949-), den sjette generation på Glücksborg Slot af den yngre linje, søn af hertug Peter af Glücksborg (1922-80), har siden 1980 været overhoved for den glücksborgske hertuginje og dermed det glücksborgske dynasti og huset Oldenburg. Han er den titulære hertug af Slesvig-Holsten og hertug af Glücksborg.

Monarkiets tilbagegang som statsform i Europa i begyndelsen af det 20. århundrede betød, at kong Christian 10. dybest set fra omkring 1920 regerede Danmark under helt andre politiske forudsætninger end farfaren. Christian 10. måtte i sin regeringstid lære at navigere efter andre spilleregler, end dem han havde fået indprentet fra bedstefaren.

Tidehvervet omkring 1870

Med krigen og nederlaget i 1864 havde de danske nationalliberales Ejder-politik (Novemberforfatningen 1863) fejlet fundamentalt. Det samme havde skandinavismen, der led et knæk i 1864, da Sverige-Norge ikke ydede Danmark militær støtte som under Treårskrigen 1848-50, hvor flere hundrede norske og svenske frivillige kæmpede på dansk side. Skandinavismen ebbede langsomt ud i Danmark i 1870'erne også under indtryk af den tyske samling i 1871, eftersom skandinavismen også eksponerede det nordiske modsvar til de tyske foreningsbestræbelser. De nationalliberale havde således udspillet deres politiske rolle, og fra 1864 udgjorde de nationale og liberale bevægelser ikke længere nogen trussel mod den etablerede statsdannelse, jf. den danske nationalstat efter afståelsen af hertugdømmerne, hvorfor konservatismen som ideologi fra omkring 1870'erne tog nationalismen til sig. Prins Christian (10.) voksede op under indflydelse af denne nationalkonservatisme, som han i sin kongegerning mere end nogen anden kom til at inkarnere.

Transformationen af kong Christian 9. fra helstatsmonark til konge for et diminutivt dansk kongerige med grænse ved Kongeåen efter 1864 fandt i den danske offentlighed sted fra omkring 1870. Som vist ovenfor berørte dette offentlige syn på monarkiet og Glücksborgerne i den danske nationalstat ikke kongens eget selvbillede og selvopfattelse. Med nationalismens fremkomst i 1800-tallet i den danske helstat blev det danske monarki i den danske offentlighed i stigende grad tænkt ind i en dansk-national ramme. Denne successive udvikling ses dog først afspejlet i det danske kongehus' ydre selvbillede og selvscenesættelse i løbet af 1900-tallet, jævnfør eksempelvis valgsprog og titulatur. Først med Frederik 9.s tronbestigelse i 1947 indgik ordet "Danmark" i en dansk monarks valgsprog ("Med Gud for Danmark"). Ved tronbestigelsen i 1912 antog kong Christian 10. som sin officielle titulatur den samme som Christian 9. i 1863: "Af Guds nåde Konge til Danmark, de Venders og Goters, hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg". Med helstatens opløsning efter krigen og nederlaget i 1864 fremstod denne titulatur endnu mere som en indholdsløs skal, en historisk kuriositet, der ikke harmonerede med den danske nationalstat og grænsen ved Kongeåen. Først ved tronskiftet i 1972, efter den fjerde Glücksborger, Frederik 9.s død, blev den danske monarks titulatur forenklet til "Af Guds nåde Danmarks Dronning" (Margrethe 2.). Christian 10. var modsat Christian 9. tillige konge af Island 1918-44.

Uagtet dette element af kontinuitet mellem Christian 9. og Christian 10. kan der ikke skabes en rød tråd mellem de to monarkers henholdsvis dynastiske legitimitet i form af en helstatspatriotisme og så en nationalkonservativ tilgang med omdrejningspunkt i kongeriget Danmark efter 1864. I den

forstand kan forholdet sammenlignes med relationen mellem Frederik 6. og Christian 9. Såvel dynastisk som personligt og politisk var der et særligt tilhørsforhold mellem den gamle enevoldskonge og hans nevø og halvnevø, prins Christian (9.). Frederik 6.s ”Vi alene Vide”-holdning og den absolutte kongemagt havde kong Christian 9. selvsagt mere end svært ved direkte at overføre til det konstitutionelle monarki, der blev en realitet fra 1849. Det nationalpolitiske brud omkring 1864 bevirkede tilmed, at Christian 9. og Christian 10. havde fundamentalt forskellige statsopfattelser, hvilket ikke var tilfældet mellem Frederik 6. og Christian 9.

I prins Christians (10.) samtid først som prins, siden kronprins og fra 1912 konge, blev Christian 10.s danskhed bemærket i den danske offentlighed. Man noterede sig, at han var ærkedansk og en ærkekøbenhavnervner, der talte dansk uden den glücksborgske (tyske) accent som sin far, Frederik 8., og sin farfar, Christian 9. I det følgende vil der blive givet en række eksempler fra kongens arbejdsværelse på, at Christian 10. var rundet af nationalkonservatismen og af nationalromantikken, der havde rødder tilbage til krigen mod Storbritannien (Slaget på Reden 2. april 1801 og Københavns bombardement 1807).

Nationale motiver

Maleriernes motiver i Christian 10.s arbejdsværelse er nationale. Over våbenbrættet ses malerier af hedelandskaber og skovpartier, malet af blandt andre Johs. Boesen 1912 og H. Foss 1911. Over standuret fra ca. 1750 hænger et billede af unge kvinder, udformet som en altertavle og kaldet ”Fædrelandets Vaar. Men Linden hun løves” (1913). Kunstneren bag var Agnes Slott-Møller, der om nogen repræsenterede den nationalromantiske stil i den danske kunstverden omkring år 1900. Denne stilart, der dyrkede fædrelandets historie og landskabelige særpræg i storladne kompositioner, er totalt fraværende i Christian 9.s arbejdsværelse, hvor billeder med motiver af slægtens historie (f.eks. Glücksborg Slot) og dens medlemmer til gengæld dominerer.

Holger Danske

Bag kong Christian 10.s skrivebordsstol, med ben som en romersk feltherre stol, våger Holger Danske. Bronzestatuen af den nationale heltefigur, der med sokkel måler i alt 75 cm i højden, blev støbt i 1896 af kunstneren H. P. Pedersen-Dan og givet som gave til den nygifte prins Christian (10.) og prinsesse Alexandrine i 1898. Giverne var en forening af pensionerede reserveofficerer, og blandt dem hørte hotelejer Anders Jensen fra Marienlyst Kur- og Søbadehotel i Helsingør. Nogle år senere bestilte Anders Jensen værket i stor størrelse. Bronzestatuen af Holger Danske blev opstillet

foran Marienlyst i juli 1907, og i oktober samme år kom gipsmodellen til Kronborgs kasematter som gave fra kunstneren. I 1985 blev den afløst af en betonmodel. Det er således statuen af Holger Danske i Christian 10.s arbejdsværelse, der danner det originale forlæg for såvel statuen ved Marienlyst som den berømte i Kronborgs kasematter.

Historien om, hvorledes en middelalderlig sagnfigur som Holger Danske endte som Danmarks vigtigste national-ikon, fortæller om relativiteten i det dansk-nationale erindringsfællesskab. I det franske Rolandskvad fra 1000-tallet optræder en bifigur, en vis Ogier le Danois, som en af ridderne fra den tid, der i europæisk historie blev benævnt karolingertiden. Tilnavnet stammer formodentlig fra en fransk lokalitet, men blev i et heltedigt fra 1200-tallet fortolket som le Danemarc og Ogier som søn af Kong Gudfred; herfra gled skikkelsen ind i den islandske Karl Magnus' (Karl den Stores) saga og blev siden emne for en folkevis. I 1534 tryktes en dansk oversættelse af det franske heltedigt med titlen "Kongh Olger Danskis Krønike", og denne blev i forskellige udgaver i de følgende århundreder en populær folkebog. I denne version endte Holgers mange eventyr med, at han på sin bryllupsdag blev ført til himmels. Denne forestilling blev dog efterhånden i overleveringen ændret til en opfattelse af, at Holger ville vende tilbage og bekæmpe Anti-Krist og videre til sagn om, at han var stedt til hvile et underjordisk sted, men ville vende tilbage, hvis landet var i overhængende fare (stander i våde). Sådanne fortællinger kender man andre steder i Europa med den frankiske konge og fra år 800 romersk kejser, Karl den Store (768-814) og den tysk-romerske kejser Frederik Barbarossa (1152-90), der slumrer i hhv. Untersberg i Alperne og i en hule i bjerget Kyffhäuser i Sachsen.

Det var denne forestilling om den sovende helt, der ville rejse sig og komme fædrelandet til hjælp på den yderste dag, der blev det centrale element, da skikkelsen i 1800-tallet blev til et nationalt ikon og hyldet af digtere som B. S. Ingemann (1789-1862) og H. C. Andersen (1805-75), der først i et digt fra 1830 og derefter i en historie fra 1845 fortalte om helten, der sov i Kronborgs kasematter. Det er sandsynligvis denne yndede historie, der førte til, at det blandt sagnenes forskellige hvilesteder netop blev Kronborg, som blev det "rigtige". Dette blev cementeret, da man som nævnt i 1907 opstillede en gipsstatue af Holger Danske i slottets kasematter.

En statue af Holger Danske ville formentlig ikke vække de samme følelser hos Christian 9., der formentlig anså hele dyrkelsen af dette ikon for latterlig og måske teatralsk. For Christian 10., der var besjælet af en nationalromantisk pligtfølelse og nationalkonservativ af grundholdning, passede statuen af Holger Danske imidlertid ind som fod i hose.

Stenen fra Dannevirke

Ved skrivebordet i Christian 10.s arbejdsværelse ligger en mursten fra Dannevirke, den historiske forsvarsvold mod syd i det nuværende Sydslesvig. De ældste dele af hovedvolden er fra 600-tallet, en anden del er dendrokronologisk (dvs. tælling af årringe i de træer, der indgik i forsvarsværket) dateret til år 737. Man ved, at Kong Gudfred anlagde en vold omkring år 800, og at kong Valdemar den Store (1157-82) byggede en teglstensmur til forstærkning af de gamle jordvolde. Denne teglstensmur bliver kaldt for Valdemarsmuren, og det er fra denne, at teglstenen i Christian 10.s arbejdsværelse stammer. Denne mursten, der havde stor symbolsk betydning for den danske befolkning, blev foræret til kong Christian 10.s 60-års fødselsdag i 1930.

Under nationalromantikken i 1800-tallet opfattedes Dannevirke som nationalsymbol. Sagnet om Gorm den Gamles dronning Thyra Danebod, der allerede i 900-tallet skulle have set nødvendigheden af et Dannevirke vendt mod de aggressive tyskere, blev en fast integreret del af 1800- og 1900-tallets dansk-nationale historieformidling.

Stenen fra Valdemarsmuren i Dannevirke-anlægget dokumenterer på fortrinlig vis forskellen mellem Christian 9. og Christian 10.s opfattelse af og syn på den dansk-tyske konflikt om hertugdømmerne Slesvig og Holsten.

Christian 9.s tilbud

I begyndelsen af juli 1864 tilbød kong Christian 9. udenom sin regering Preussen og Østrig, at Danmark tilsluttede sig Det Tyske Forbund, mod at hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenborg forblev i en personalunion med kongeriget (dvs. fælles statsoverhoved og udenrigspolitik). Danmark var i juli 1864 i knæ efter tilbagetrækningen fra Dannevirke i februar 1864, der ellers ved udbruddet af Den Dansk-Tyske Krig i 1864 var tænkt som hovedforsvarslinje, og stormen på Dybbøl-skanser på Sundeved 18. april og preussernes erobring af Als den 29. juni. Henvendelsen fra Christian 9. til sejrherrene skete gennem kongens yngste bror, prins Hans, der tog til Bruxelles for at formå den belgiske kong Leopold 1. (1831-65) til at forelægge dette tilbud for den preussiske kong Wilhelm 1. (1861-88, tysk kejser fra 1871-88). Den belgiske monark gjorde pænt, hvad han var blevet anmodet om, men han fik kort efter det svar, at tilbuddet ikke havde nogen interesse. Denne anmodning er blevet påvist flere gange, bl.a. af historikeren Johannes Nielsen (1979), og senest har journalisten Tom Buk-Swienty i ”Dommedag Als” (2010) omtalt dette forehavende. I relation til udgivelsen af Buk-Swientys bog om krigens slutfase brød harmen mod Christian 9. ud i lys lue i den danske offentlighed som helhed. Kongen blev udskreget som en

ægte landsforræder, der havde søgt at nedlægge Danmark som nation og indlemme det i et nyt Stortyskland.

Denne kritik er ikke blot uhyre forsimplet uden strøg af nuancer, men tilligemed en reel anakronistisk udlægning i forhold til Christian 9.s tankegang som konge. For ham drejede det sig om at bevare helstaten, dvs. kongeriget og hertugdømmerne fra Kongeåen i nord til Hamborgs bygrænse ved Elben i syd, som et samlet dansk monarki. Enhver national-betinget opsplитning mellem de tre hertugdømmer var for kongen meningsløs og kunstig, da både Slesvig, Holsten, Lauenborg og kongeriget var ligeberettigede dele af Det Oldenborgske Monarki, som han var blevet valgt som tronfølger til i 1853. Under den to måneder lange fredskonference i London (april-juni 1864) stod Danmark meget svagt. Hovedårsagen var den store uenighed mellem kongen og regeringen og inden for regeringen, om der skulle og kunne sættes på en helstatsløsning, en personalunion eller en deling af Slesvig. Man foreslog fra britisk side en deling omkring Slien-Dannevirke, dvs. kun lidt nord for Ejder-grænsen til Holsten. De ideologiske nationalliberale, som bekendte sig til Ejder-programmet, afviste at acceptere en deling af hertugdømmet. I løbet af de næste ugers forhandlinger fremkom man fra fransk side med et forslag om en nordligere sindelags- og sproggrænse omkring linjen Tønder-Flensborg, dvs. en løsning efter nationalitetsprincippet. Kong Christian 9. afviste ligesom de nationalliberale regeringspolitikere en deling af Slesvig, men af andre grunde, da en deling kolliderede med hans dynastiske og legitimistiske principper. I forbindelse med en eventuel deling var Christian 9. stærkt optaget af, at hans fødested Gottorp Slot ved Slesvig by og barndomshjemmet om sommeren Louisenlund lige syd for floden Slien kom med til det danske monarki.

Christian 9.s morfar, landgreve Carl af Hessen-Kassel (1744-1836), statholder i Slesvig-Holsten fra 1768-1836, giftede sig i 1766 med Frederik 5.s datter og Christian 7.s (1766-1808) yngste søster, Louise (1750-1831), der var født prinsesse af Danmark-Norge. Kong Christian 7. forærede sin svoger og fætter, landgreven, landstedet Louisenlund øst for Slesvig by (opkaldt efter landgrevinden). Landgreveparret havde residens på Gottorp Slot, og det var på Louisenlund, prins Christian (9.) af Glücksborg tilbragte sine sommerferier som barn. Da landgreve Carl døde i 1836, overtog datteren Louise Caroline, Christian 9.s mor, Louisenlund. Efter Treårskrigen afstod hun i 1852 Louisenlund til den ældste søn, hertug Carl af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Glücksborg.

Christian 9.s indstilling til nationalismen og forholdet mellem dansk og tysk blev ret præcist formuleret af den kongetro højrepolitiker og senere konseilspræsident (1875-94) Jacob Brønnum Scavenius Estrup (1825-1913) i dagene efter tilbagetrækningen fra Dannevirke i februardagene

1864. *Jeg selv har ubetinget Tillid til Kongen som en hæderlig, trofast og ordholdende Mand, og jeg er overbevist om, at han selv tror sig saa dansk som Nogen. Men Kong Christians Danskhed er af samme Slags som hos de gamle Helstatsmænd, som kun kendte et dansk Monarki og ikke noget dansk Rige, og for hvem Nationalitetsideen var en Illusion og Striden mellem Danskhed og Tyskhed kun Børnekiv.* Christian 9. forblev i sit lange liv tro mod det dynastiske princip, der tilsagde, at det var den fyrstelige, arvede magt til tronen, som skulle udstikke statsgrænserne. Det ovenfor omtalte tilbud var endvidere fremsat fra kongens side i en sikker forvisning om, at Wienerkongressens principper om dynastisk legitimitet og fyrstelig solidaritet fortsat stod ved magt. Men netop i 1860'erne umiddelbart efter Ruslands nederlag i Krimkrigen (1853-56) var det klassiske internationale garantisystem fra begyndelsen af århundredet i fuld opløsning. Set på afstand kan krigen i 1864 perspektiveres som den første etape hen imod skabelsen af det nationalt forenede Tyskland i kejserriget fra 1871, der var baseret på krænkelse af det dynastiske princip. Efter Den Preussisk-Østrigske Krig i 1866 annekterede det sejrriige Preussen således bl.a. hertugdømmet Nassau, kongeriget Hannover og kurfyrstendømmet Hessen-Kassel, hvor dronning Louise, Christian 9.s gemalinde, var født i 1817.

Kong Christian 10.s moderne biograf, historikeren Knud J. V. Jespersen (2007), har argumenteret for, at Christian 10.s (1912-47) indstilling i spørgsmålet om grænsedragningen 1918-20 lægger sig i naturlig forlængelse af farfarens helstatspolitiske afsæt. Den tredje glücksborger på den danske trone advokerede for et udelt Slesvig overfor den daværende radikale Zahle-regering, der omvendt henviste til nationalitetsprincippet som en fremtidssikker løsning på det slesvigske spørgsmål uden et uforholdsmæssigt stort tysk mindretal inden for rigets grænser. Slesvig skulle knyttes til Danmark i en art personalunion gennem en fælles konge ifølge Christian 10., der følte sig overbevist om, at også de tyske slesvigere ville føle loyalitet mod deres konge. Denne indstilling kalder Jespersen for en slags helstatsløsning fra tiden før 1864, og som overtaget fra farfaren Christian 9.s arvegods. Ved et statsrådsmøde den 30. juni 1919 indviede kongen regeringen i den kongelige slægtshistorie, som udgjorde baggrunden for kongens aktuelle stillingtagen vedrørende det gamle hertugdømme. Christian 10. udtalte, at hans farfars vugge havde stået i Slesvig, hvorfor den første glücksborger jævnfør sønnesønnen stempledtes som tysker i begyndelsen af sin regeringstid. Christian 9. glemte aldrig sine "landsmænd" ifølge barnebarnet. Slesvigs tilbagevenden til Danmark var derfor for Christian 10. et slægtsbestemt anliggende, et forhold, der skulle hele sårfeber fra 1864 og Glücksborgernes smertelige traume over det dynastiske tab.

Denne sammenligning bør dog ikke trækkes for vidt. Ganske vist motiverede Christian 10. sin argumentation for et udelt Slesvig med slægtsfølelsen, men dette gør ikke, at kravet er i en overensstemmelse med det dynastiske princip. Christian 9. ville have fundet det ensidige fokus på Slesvig for besynderligt, da de tre hertugdømmer for ham udgjorde et samlet hele, forenet under den danske krone. Grænsen for den danske monarks virkefelt og horisont gik hverken ved Dannevirke eller ved Ejderen, men derimod ved Elben, i Christian 9.s forestillingsverden. Christian 10.s betoning af farfarens oprindelse i Slesvig kan også problematiseres. Som omtalt i forbindelse med forslagene om en deling af Slesvig i 1864 slog Christian 9. ganske vist på Gottorp Slot og Louisenlund som vigtige lokaliteter i sin slesvigske barndom. Christian 9.s forældre, hertug Wilhelm og hertuginde Louise Caroline af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Beck, fra 1825 Slesvig-Holsten-Sønderborg-Glücksborg, og morfar og mormor, landgreve Carl og landgrevinde Louise af Hessen-Kassel, ligger alle bisat i Slesvig Domkirke, mens kongens farfar og farmor, hertug Frederik Carl Ludvig og hertuginde Friederike af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Beck, ligger bisat i Sønderborg Slotskirke. Det slesvigske tilhørsforhold var således utvivlsomt vigtig for Christian 9.s identitet, men det samme kunne siges om hertugdømmet Holsten. I Christian 9.s familie var der tradition for, at de ugifte prinsesser i familien blev abbedisser for det adelige kloster i Itzehoe i Holsten. I 1860 overtog Christian 9.s yngste søster, prinsesse Louise, dette hverv efter sin moster Julie, hos hvem enkehertuginde Louise Caroline af Glücksborg opholdt sig det første år af Treårskrigen 1848-50.

Christian 9. følte sig således slægtsmæssigt og historisk lige knyttet til Slesvig som til Holsten, der begge delte den samme landsherre, den danske konge. Christian 9. fandt, at hertugdømmerne var blevet ham uretmæssigt frataget. Prinsesse Alexandra af Wales, den ældste datter, vedblev at gentage: "Hertugdømmerne er Papas!". Christian 10.s særlige dynastiske fremhævelse af Slesvig ville farfaren Christian 9. formentlig have fundet absurd og i strid med den dynastiske legitimitet. Christian 10. var som årgang 1870 opvokset i den danske nationalstat efter krigen i 1864, der medførte tabet af hertugdømmerne og helstatens opløsning. Christian 9. var omvendt født og opvokset i helstatens dansk-tyske blandingskultur. Christian 10. repræsenterede nationalkonservatismen fra sidste halvdel af 1800-tallet, som særlig drog veksler på den nationalromantiske arv fra begyndelsen af århundredet. I virkeligheden indskrev kongens krav om et udelt Slesvig sig i arven fra de nationalliberales dogmatiske fordring i 1800-tallet om hele Slesvigs tilknytning til kongeriget på basis af historiske og statsretlige rettigheder. Christian 10. var præget af 1800-tallets danske nationalisme, der som alle nationalismer ønskede den størst mulige

nationalstat. Forud for genforeningen i 1920 krævede nationalistiske danske kredse, at grænsedragningen af historiske grunde skulle ske ved Dannevirke (Dannevirkebevægelsen).

Selvom kong Christian 10. egentlig ikke agiterede for det dynastisk-legitime princip i Statsrådet, var han dog indædt modstander af regeringens officielle politiske støtte til nationalitetsprincippet. Nationalitetsprincippet sejrede, da grænsedragningen blev fastlagt efter en folkeafstemning, og Slesvigs deling fandt statsretligt sted på Valdemarsdag den 15. juni 1920. Begivenheden kaldes i den danske tradition for ”Genforeningen”, hvilket ret beset er misvisende, da (Nord-)Slesvig ikke havde været en del af kongeriget siden 1100-1200-tallet. Også i Christian 10.s arbejdsværelse er der minder fra genforeningen i 1920, der er en epokegørende milepæl i Glücksborgernes historie. Ind over monarkens skrivebord hænger den gamle Dannebrogsfane, som blev skænket Christian 10. ved genforeningsfesten på Dybbøl 11. juli 1920. Fanen blev overrakt kongen i Kongeskansen af fire hvidklædte piger. Denne store Dannebrogsfane var i 1864 det sidste, der blev strøget, inden preusserne rykkede ind i det erobrede hertugdømme. Ved 75-års jubilæet i 1995 overrakte to af de fire unge piger fra 1920, Marie Margrethe Schmidt og Anni Sønnichsen, begge 91 år, blomsterbuketter til dronning Margrethe 2. og dronning Ingrid. På indervæggens reol i Christian 10.s arbejdsværelse står endvidere den sølvbeslåede hov fra den hvide hest, der bar kongen over grænsen nær Taps ved Christiansfeld den 10. juli 1920 til det genvundne Sønderjylland.

Litteraturliste

Trykte kildeudgivelser:

Møller, Anders Monrad (red.): *Kong Christian VIII's breve: 1813-1848*, (bd. 1-6), udgivet af Det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie 2005-08.

Rørdam, C. H.: *Svundne Dage*, bd. 6: *Mine Referatdage hos Kong Christian IX*, København: Hagerup 1930.

Litteratur

Adriansen, Inge et al.: *Hertugerne af Slesvig og Holsten – udstillingskatalog*. Museum Sønderjylland, Sønderborg Slot og Schleswig-Holsteinische Landesbibliothek, Kiel 2008.

Bekker-Nielsen, Tønnes et al. (red.): *Gads Historieleksikon*, København: Gads Forlag 2007.

Bjøl, Erling (red.): *Politikens verdenshistorie*, Knut Mykland, bd. 14: *Frihedsrevolutionerne*, Matti Klinge, bd. 15: *Borgerskabets brydningstid*, Erling Bjøl et al., bd. 16: *Imperialismens tidsalder*, København: Politikens Forlag A/S 1985-86.

Bjørn, Claus: *Blot til pynt? Monarkiet i Danmark – i går, i dag og i morgen*, København: Fremad 2001.

Bramsen, Bo: *Huset Glücksborg. Europas svigerfader og hans efterslægt*, (bd. 1-2), København: Forum 2002.

Bregnsbo, Michael og Kurt Villads Jensen: *Det danske imperium: storhed og fald*, København: Aschehoug 2004.

Buk-Swienty, Tom: *Dommedag Als: 29. juni 1864: kampen for Danmarks eksistens*, Gyldendal 2010.

Busck, Steen og Henning Poulsen (red.): *Danmarks historie – i grundtræk*, Aarhus Universitetsforlag 2002.

Clausen, H. P. og Jørgen Paulsen: *Augustenborgerne. Slægt – Slotte – Skæbne*. Historisk Samfund for Als og Sundeved 1980.

Dehn-Nielsen, Henning (dansk redaktion): *Europas konge- og fyrstehuse* (dansk oversættelse af Jens Ramsing og Martin Hørdum) 2. udg., København: Aschehoug 2007.

Margrethe 2. Danmarks Dronning, Sesam 1999.

Erslev, Kristian: *Augustenborgernes Arvekrav: en historisk Redegørelse for den sønderborgske Hertuginies arveretlige Stilling i Hertugdømmerne*, København 1915.

Falbe-Hansen, Mads et al. (red.): *Frederik VIII's Palæ: restaurering, ombygning, kunstnerisk udsmykning*, København: Aristo, Slots- og Ejendomsstyrelsen, Realdania 2010.

Heiberg, Steffen (red.): *Danske dronninger i tusind år*, Gyldendal 2000.

Hein, Jørgen og Gerda Petri: *De Danske Kongers Kronologiske Samling. Amalienborg Christian VIII's Palæ* 1999.

Jespersen, Knud J. V.: *Rytterkongen – et portræt af Christian 10.*, Nordisk Forlag A/S 2007.

Larsen, Jørgen et al.: *Amalienborg*, København: Gyldendal 2010.

Lerche, Anna og Marcus Mandal: *En kongelig familie – historien om Christian 9. og hans europæiske efterslægt*, Egmont Lademann A/S 2003.

Lindgren, Malin: *Europas svigerbørn – Den glücksborgske familiesaga fra Christian IX til Margrethe II*, København: Høst & Søn 1996.

Nielsen, Johannes: *Genrejningshåb og undergangsangst: dansk forsvarspolitik mellem 1864 og 1870 og folkestyrets første forsvarsordning*, Odense Universitetsforlag 1979.

Olden-Jørgensen, Sebastian: *Prinsessen og det hele kongerige – Christian IX og det glücksborgske kongehus*, København: Gads Forlag 2003.

Olsen, Olaf (red.): *Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie*, Claus Bjørn, bd. 10: *Fra reaktion til grundlov*, Kristian Hvidt, bd. 11: *Det folkelige gennembruds mænd*, Niels Finn Christiansen, bd. 12: *Klassesamfundet organiseres*, Gyldendal 1990.

Rasmussen, Carsten Porskrog et al. (red.): *De slesvigske hertuger*, Aabenraa: Historisk Samfund for Sønderjylland 2005.

Roskilde Domkirke, Roskilde: Flensborgs Boghandel 1959.

Scocozza, Benito: *Politikens bog om danske monarker*, København: Politikens Forlag 1997.

Smidt, Claus M. et al.: *Kongehusets boliger*, Boghandlerforlaget 1987.

Stavnstrup, P.: *Vor Konge, 1870 – 26. September – 1940*, Chr. Erichsens Forlag 1943 (optrykt efter første udgave fra 1940).

Thaulow, Th.: *Kong Christian X og det danske Folk, 1912-1937*, København: H. Hagerup 1937.

Wilkenschildt, Merete: *Kongeligt leksikon* (2. udg.), Lindhardt og Ringhof 2000.